

Tom Linkinen

Prostituutio ja ”yleiset naiset” osana myöhäiskeskiajan englantilaisten todellisuutta

Luon tässä artikkelissa katsauksen prostituutioon ja ”yleisiin naisiin” myöhäiskeskiajan Englannissa. Tarkoitukseni on pohtia asiaa osana myöhäiskeskiajan englantilaisten maailmaa ja todellisuutta ja ennen muuta pohtia hieman sitä, miten *he* mahdollisesti pohtivat näitä asioita. Katsaukseni toimikoon kulttuurihistoriallisena toisena puheenvuorona Ennen & Nytin edellisessä numerossa julkaistulle Leena Rossin artikkelille *Häpeän strategiat*, jossa prostituutiota tarkastellaan yleisemmällä tasolla keskiajan Euroopassa keskittyen prostituoitujen erottelemiseen muista ihmisistä.¹ Oman ajallisesti ja paikallisesti rajatun pohdintani pohjana toimivat alkuperäislähteet; joukko myöhäiskeskiajan Englannin kaupunginoikeuksissa prostituutiota käsitteleviä ja sivuavia asiakirjoja ja erityisesti joukko Yorkissa ja Lontoossa 1300- ja 1400-lukujen aikana muistiin merkittyjä asetuksia ja oikeuspöytäkirjoja.² Lisäksi luon silmäyksen Oxfordin yliopiston 1400-luvun prostituutiota koskeviin merkintöihin ja huomioin kommentointeja aiheesta 1300- ja 1400-lukujen englantilaisessa kirjallisuudessa.

Katsaukseni lähestymistavassa pyrin kulttuurihistorialliseen näkökulmaan. Seurailen ajatusta siitä miten kulttuurihistoriassa ei kysytä ”Mitä todella tapahtui?” vaan: ”Millaista se oli hänelle tai heille?” – kuten Miri Rubin tätä tutkimusotetta kuvaillessaan hyvin kiteyttää.³ Näin myös Ruth Mazo Karras ajattelee tutkimuksessaan *Common Women. Prostitution and Sexuality in Medieval England* (1996) aloittaessaan yhteenvetonsa toteamalla miten: ”Seksuaalisuuden historia ei kysy ainoastaan ’Mitä ihmiset tekivät ja kuinka usein?’ mutta myös ’Miten ihmiset ajattelivat ja puhuivat seksuaalisuudesta, miten tämä vaikutti heidän tapoihinsa ajatella naisia ja miehiä, ja miten tämä vaikutti käyttäytymiseen heitä kohtaan?’⁴

Tarkoitukseni ei ole yrittää selvittää tähän asiaan ja ilmiöön suhtautumisten toimintaperiaatteita kattavasti.⁵ Sen sijaan haluan pohtia, mitä myöhäiskeskiajan englantilaiset näistä asioista ehkä ajattelivat ja millä eri tavoilla he näihin asioihin saattoivat suhtautua. Erityisesti haluan pohtia sitä miten he prostituutiosta ja ”yleisistä naisista” kenties keskustelivat; keskusteluissa mielestäni tulevat näkyviin keskustelijoiden erilaiset motiivit ja kokemukset.⁶ Samalla näen menneisyyden keskustelut sinä todellisuutena josta historian tutkija voi saada otteen, ja pidän tätä tarkastelukohteenani – siitä huolimatta että todellisuuden käsitettä

humanistisessa tutkimuksessa vierastetaan. Lopulta haluan luoda ja toivon tarjoavani katsauksen osaan menneisyyden moninaisuutta – tuon moninaisuuden ehdoilla.

Prostituoitujen ja ”yleisten naisten” paikka myöhäiskeskiajan englantilaisen todellisuuden reunalla

Lempinimellä ”Kirsikkahuuli” tunnettu Margery Gray aiheutti naapurustossaan ja yhteisössään pahennusta Micklegate-kadulla Yorkin kaupungissa 1400-luvun lopussa. Yorkin kaupunginoikeuden asiakirjoista vuodelta 1483 löytyy muutaman rivin mittainen merkintä yksisanaisella otsikolla ”Kirsikkahuuli”. Tekstin mukaan

(...) toukokuun 12. päivänä 1483 koko Pyhän Martin seurakunta Micklegatella tuli pormestarin luokse ja teki valituksen Margery Graysta, jota kutsuttiin myös nimellä Kirsikkahuuli, että hän oli ruumiiltaan huono nainen johon huonot miehet sortuvat naapureiden mielipahaksi.⁷

Se että Margery Gray oli ”ruumiiltaan huono nainen johon huonot miehet sortuvat” oli se hänen naapureilleen aiheuttama häiriö, joka sai ”koko seurakunnan” lähtemään valittamaan tästä Yorkin pormestarille. Valituksen täytyi viitata Margery Grayn seksisuhteisiin useiden eri miesten kanssa; ”ruumiiltaan huono nainen” ei juuri voinut tarkoittaa tässä muuta. ”Kirsikkahuulen” käytöksellään aiheuttama ”naapureiden mielipaha” sai heidät päättämään tehdä asialle jotakin.⁸ Teksti ei tästä jatku, mutta muista asiakirjoista voidaan lukea, miten ”Kirsikkahuuli” määrättiin karkotettavaksi kaupungista vangitsemisen uhalla.⁹

Samaisista kaupunginoikeuden asiakirjoista edelliseltä vuodelta 1482 löytyvä muistiinpano kertoo, miten hän ainakin oli toiminut väärin – ja lainvastaisesti:

Yleisten naisten ja muiden väärin ohjattujen naisten tulee elää esikaupungeissa kaupunginmuurien ulkopuolella eikä niiden sisäpuolella.¹⁰

Kyseessä on asetus joka toimi kaupungin järjestyssääntönä, ja se oli laadittu vain vuotta ennen Margery Grayta koskevaa valitusta. Pyhän Martin seurakunta sijaitsi Micklegatella, Yorkin kaupungin länsiosassa, jonka erotti keskiaikaisesta keskustasta kaupungin halki virtaava Ouse-

joki, mutta joka kyllä sijaitsi kokonaan kaupunginmuurien sisäpuolella, eikä se näin siis ollut sovelias paikka kenenkään ”Kirsikkahuulen” asua ja elää. Hänet ja kaltaisensa häädettiin siis esikaupunkeihin asumaan, jossa ”väärin ohjattujen naisten” (”mis-governed women”) sopi elää – ja josta käsin prostituutiota tekstin rivien väleistä päätellen oli oikeus harjoittaa. Tällainen käytäntö oli myöhäiskeskiajan Englannin kaupungeissa hyvin yleinen; prostituutio oli sallittua ja laillista liiketoimintaa, mutta prostituoitujen tuli asetusten mukaan pysyä tai ainakin asua varsinaisen kaupunginalueen ulkopuolella.¹¹ Lontoon 1380-luvun prostituutiota koskevissa asetuksissa osoitettiin selkeästi, miten prostituoitujen tuli asua kaupungin ulkopuolella Thamesin etelärannalla Southwarkissa.¹²

Kyseessä olivat siis ”yleiset naiset ja muut väärin ohjatut naiset”. Lontoon asetuksessa vuodelta 1382 vastaavasti kirjoitetaan ”yleisistä prostituoiduista ja kaikista yleisesti sellaisina pidetyistä naisista”.¹³ Karrasin mukaan prostituutio ymmärrettiinkin moraalisenä tilana, ja eroa seksiä rahasta kauppaavan naisen tai ”yleisen naisen”, seksiä yleisesti eri miesten kanssa syystä tai toisesta harjoittavan naisen kanssa ei välttämättä nähty eikä tehty.¹⁴ Kun 1400-luvulla kirjoitetussa moraalitutkielmassa *Jacob's Well* kirjoitetaan Maria Egyptiläisestä, myöhäisantiikin Egyptissä eläneestä ruumistaan myyneestä naisesta josta sittemmin tuli ja tehtiin pyhimys, häntä kuvaillaan ”ruumiiltaan yleisenä kaikille jotka himosivat häntä”.¹⁵ 1300-luvulla kirjoitetussa englantilaisessa, pappien käsikirjaksi tarkoitettussa moraalisessa tutkielmassa *Fasciculus Morum* rajataan prostituoidun käsite tarkasti koskemaan ”vain niitä naisia, jotka antavat itsensä kenelle tahansa eivätkä torju ketään, ja tekevät tätä rahan hankkimiseksi”, mutta tällainen tarkka määrittely oli harvinaista.¹⁶ Prostituoitu oli ”huono nainen” ja eri miesten kanssa seksiä harjoittava ”yleinen nainen” oli prostituoitu – mahdollinen taloudellinen aspekti oli yhteisöjen moraalisesti tuomitsevilla suhtautumisissa sivuseikka. Oleellista oli että ”Kirsikkahuuli” ja hänen kaltaisensa olivat – tai heidän väitettiin olevan – seksuaalisen käyttäytymisensä vuoksi *vääränlaisia*, ja asialle pyrittiin tekemään jotakin.

Yorkin kaupungin toistasataa vuotta varhaisemmista asetuksista vuodelta 1301 löytyy seuraavanlainen prostituutiota käsittelevä maininta:

Kaduilla ei kukaan saa pitää sikoja kulkemassa päivin ja öin, kuten yksikään prostituoitu ei saa jäädä kaupunkiin olemaan. Jos joku löytää sian kadulta hän voi tappaa sen [...]. Jos joku prostituoitu pitää bordellia ja asuu kaupungissa, hänet tulee ottaa kiinni ja pidättää päiväksi ja yöksi.¹⁷

Kadulta löytyvät siat sai siis ottaa kiinni ja tappaa, ja samassa asetuksessa, samassa lauseessa mainitaan prostituoidut, jotka piti ottaa kiinni ja pidättää. Asetus laadittiin kaupunkikuvan siistimiseksi kuninkaallisen hovin siirryttyä tuolloin väliaikaisesti Yorkiin, ja se oli tuolloin voimassa edellä esiteltyyn vuoden 1482 uuteen asetukseen saakka.¹⁸ Sikojen ja prostituoitujen merkitys yhteys saattoi olla laajemminkin jaettu; 1300-luvun alun Yorkin asetuksenlaatijat olisivat yhtä hyvin voineet laatia kaksi erillistäkin asetusta, mutta pitivät kyseistä rinnastusta luontevana. Esimerkiksi jo mainitussa moraalioppaassa *Jacob's Well* verrataan himokkaita miehiä ja naisia juuri sikoihin.¹⁹ Yleisempää oli mielikuva sioista ahnauden kohdalla, mutta ahmimisen ja juopottelun synty (Gluttony) liitettiin monissa yhteyksissä kiinteästi syy- ja seuraussuhteeseen himon ja irstauden synnin (Lechery) kanssa. Esimerkiksi 1300-luvun standardisaaroihin pohjaavassa Geoffrey Chaucerin *Parson's Tale*ssa (Pastorin tarina) ahnauden ja himon synnit kuvataan ”serkuksina” koska ”ne eivät useinkaan kulje erossa toisistaan”.²⁰ Goldberg pohtii lisäksi, miten kadulla vapaana kuljeskelevat siat ja prostituoidut yhdistyivät oman aikansa ihmisten mielissä pahamaineisina kuljeskelijoina: oli olemassa sanonta vaeltelemisestä kuin sika, ja toinen ”huorasta jonka jalat eivät pysy kotona”.²¹

Bristolin kaupunginasetus vuodelta 1344 rinnasti puolestaan spitaaliset sekä ”yleiset naiset”:

On myös säädetty ja sovittu että tästedes yksikään spitaalinen ei saa olla kaupungin asukas eikä yksikään yleinen nainen asua kaupunginmuurien sisäpuolella.²²

Kaupunginmuurien sisäpuolinen alue oli siis suljettu spitaalisilta ja prostituoiduilta Bristolissa, ja prostituoiduilta ja vapaana kulkevilta sioilta Yorkissa. Suorasanaiset rinnastukset asetuksissa kertovat osaltaan selkeästi, miten prostituutioon ainakin kaupunkien päättäjien kesken suhtauduttiin. Prostituoitujen, spitaalisien ja siat koettiin yhtäläisiksi – niin kuin sika oli vanhan testamentin saastainen eläin. Merkitys yhteys prostituution ja spitaalisen välillä oli jaettu laajemminkin. Karrasin mukaan ”yleisiin naisiin” joilla oli ”polttava tauti” kiinnitettiin erityistä huomioita lontoolaisten Thamesin etelärannan esikaupunkialueen bordellien asetuksissa ja kiellettiin heitä tulemasta niihin.²³ 1300-luvulla englanniksi käännettyssä tutkielmassa synneistä *Handlyng Synne* pohditaan, miten ”yleiset naiset” ovat vaarallisia asiakkailleen koska spitaaliset ovat voineet harrastaa seksiä heidän kanssaan, ja siksi tästä – tästäkin – syystä heidän kanssaan seksiä harjoittaneet ”ennen pitkää menettävät ruumiinsa puhtauden”.²⁴ Lisäksi prostituoituja ilmeisesti pohdittiin potentiaalisina mutta tautiin sairastumattomina tartunnan kantajina.²⁵

Suhtautumisissa prostituoituihin ja ”yleisiin naisiin” yhdistyvät rinnastukset ja assosiaatiot ”huonoon elämään”, sikoihin, juopotteluun ja ahmimiseen, sekä spitaalisiin ja epäpuhtauteen. Nämä olivat ”kunnollisten ihmisten” suhtautumisia, ja niiden avulla ja niiden kautta alleviivattiin vahvasti prostituoitujen ja ”yleisten naisten” eroa heistä. Eva Johanna Holmbergin ajatuksia lainaten voidaan todeta, miten kyseessä oli erojen rakentaminen osana oman maailman ymmärtämistä ja pohdittavan ilmiön asettaminen pohtijoiden kannalta sen oikeaan paikkaansa.²⁶ Suhtautuminen rinnastuksineen oli ”yleisten naisten” elämän kannalta hyvin stigmatisoivaa, mutta samalla se kertoo mielenkiintoisesti oman kulttuurinsa arvoista ja ajattelutavoista sekä ”oikean ja väärän” keskustelutavoista kokonaisuudessaan. ”Väärä” saattoi olla väärää monin eri tavoin kommentoituna, ja ”väärää” kommentoimissa pohdittiin samalla ”oikeaa”.

Prostituution ja ”yleisten naisten” paikka keskellä myöhäiskeskiajan englantilaista todellisuutta

Prostituutioon suhtautuminen ei kuitenkaan ollut vain edellä tarkastellun mukaista. Prostituution poissulkeminen ”kunnollisten ihmisten” jokapäiväisestä elämäntavasta ja ”yleisten naisten” erottaminen ”Kunniallisista” on vasta pieni osa tarinaa. Vaikka paheksuen ja tuomien, ihmiset saivat tottua havainnoimaan prostituutiota ja ”yleisiä naisia” osana elämäänsä ja maailmaansa. Suhtautuminen oli lopulta moninaista.

Kävelymatkan päässä ”Kirsikkahuulen” entiseltä kotikadulta Micklegatelta, sieltä katsoen keskustan toisella puolella vain parin korttelin päässä Yorkin katedraalista kulkee lyhyt kadunpätkä Grapelane. Pieni halpojen vuokra-asuntojen alue keskellä kaupunkia tunnettiin 1400-luvun Yorkissa ”valehtelevien varkaitten ja pappien huorien” naapurustona, ja katuun vastaavasti viitattiin myös nimellä ”Grapecuntlane”.²⁷ Tämän lisäksi joukko muita katuja assosioitui yorkilaisten keskusteluissa ja myös oikeuspöytäkirjoissa alueiksi joilla harjoitettiin prostituutiota.²⁸ Mitä ”pappien huoriin” tulee, Yorkin katedraalin oikeuspöytäkirjat vuosilta 1396–1498 kertovat Adele Ryanin mukaan 368:sta papistoon lukeutuneiden miesten seksuaalirikkeitä koskevasta syytöksestä, ja 146 näistä koski nimenomaan seksin harrastamista prostituoitujen tai ”yleisten naisten” kanssa (143:ssa tapauksessa ei eritelty oliko toisena osapuolena prostituoitu, palvelija, vai joku muu).²⁹ Syytöksistä kaikkiaan 267 todettiin

paikkansapitäviksi, ja rangaistustoimenpiteet kohdistettiin Yorkissa pääsääntöisesti kirkon väkeen; siis asiakkaisiin, ei prostituoituihin.³⁰ Kanonisen lain yleinen rangaistuskäytäntö oli ruumiillinen häpeärangaistus kepillä tai vyöllä lyömällä, joko julkisesti tai yksityisemmin rangaistavan ja rankaisijoiden kesken, sekä katumukselliset paastot ja pyhiinvaellukset – mutta lähinnä vain kirkon väelle.³¹ Katsottiinko ”yleisiä naisia” Yorkin kirkollisessa oikeudessa ”läpi sormien”?

Goldbergin mukaan huomiota herättävän harva prostituoidun nimi nousee esiin vastaavista oikeuspöytäkirjoista, ja hänen mukaansa useissa tapauksissa saattoikin olla kyse pikemminkin kertaluonteisista seksipalvelujen kauppaamisista kirkonmiehille kuin prostituutiosta naisten elämien mittaisena ”urana”.³² Saatettiin seksiä myydä tavalla tai toisella aika ajoin, muun elämän ja muiden töiden ohessa? Tällöinhän ajatus prostituutiosta elämän mittaisena stigma muuttuisi paljon tapauskohtaisemmaksi.

Prostituutio ”urana” nousee vastaavasti esille muutaman tapauksen kohdalla. Margery Clay oli tällainen ”seksikaupan uranainen”: hän päätyi katedraalin oikeuden eteen 15 kertaa. Näistä yhdeksän syytöstä koski häntä nimenomaan bordellinpitäjänä tai parittajana, ei häntä itseään prostituoituna. Kaikkiaan 16 eri prostituutiota harjoittavaa naista mainitaan asuneen hänen kanssaan.³³ Vuonna 1449 häntä syytettiin seksin myymisestä viidelle eri miehelle, joista yhdelle hän oli tullut raskaaksi; vuonna 1456 häntä syytettiin ”makaamisesta kotonaan rivosti kelle tahansa joka sinne kanssakäymistä haluten tuli”.³⁴ Lopulta erästä nimettömäksi jäänyttä naista ilmeisesti syytettiin prostituutiosta väittaamalla häneen vain ”Margery Clayn palvelijana”.³⁵ Yksikään 15:sta syytöksestä ei aiheuttanut Margery Clayn karkottamista kaupungista, ei edes vuonna 1466, jolloin häntä syytettiin kolmeen eri otteeseen, ja lisäksi hän ilmeisesti asui samassa paikassa koko ajan; hänet ilmeisesti pidätettiin useita kertoja, mutta päästettiin kerta toisensa jälkeen vapaaksi.³⁶ Tavalla tai toisella hän eli yorkilaisena yorkilaisten joukossa, hankki itselleen elantonsa – ja oli osa 1400-luvun Yorkin kaupungin yhteisöä ja todellisuutta.

Margery Clay ei ollut ainoa nimeltä tunnettu selviytyjä näissä asioissa. Karrasin löytämä oikeustapaus Lontoon kirkollisesta oikeudesta kertoo, miten Margaret Valentine -niminen nainen joutui oikeuden eteen syytettynä aviorikoksesta suntion kanssa, ja hänen väitettiin sanoneen: ”Aion miellyttää suntiota, järjestyksenvalvojaa, vartiomiestä ja haastemiestä, sillä he tulevat tukemaan minua kaikkia oikeusistuimia vastaan.”³⁷ Margaret puhdisti oikeudessa nimensä ja todettiin syyttömäksi sekä aviorikossyytteeseen että yllä esitetyn lausunnon suhteen.

Tämän jälkeen häntä vastaan todistanutta toista naista syytettiin kunnianloukkauksesta häntä kohtaan samaisen lausunnon vuoksi.³⁸ Jos hän oli syyttömästi syytetty, tapaus kertonee ainakin ajoittain naisten kohdalle sattuneesta oikeudenmukaisuudesta miesten oikeussaleissa. Jos taas hän oli syyttömäksi lopulta todettu syyllinen, hän ilmeisesti tiesi mahdolliset keinonsa selvittää tilanteesta.

Oikeuskäsittelyihin päätyneet syytökset ja kunnianloukkaukset kohdistuen prostituutioon ja kaikenlaiseen ”vääränlaiseen” seksuaaliseen käyttäytymiseen olivat myöhäiskeskiajan Englannissa verraten yleisiä. L. R. Poosin tutkimista Wisbechin (Ely), Durhamin ja Lontoon kirkko-oikeuksien 1400-luvun lopun asiakirjoista käy ilmi satakunta tällaista syytettä, yli kolmannes kaikista oikeuksien eteen päätyneistä syytteistä (muihin syytöksiin lukeutuivat mm. varkaudet, joita oli määrällisesti suunnilleen saman verran).³⁹ Seksikäyttäytymistä koskevista syytöksistä hieman yli puolet (51 kpl) koski seksin myymistä, ostamista ja ”huorittelua”, muut pääasiassa avioliiton ulkopuolisia seksisuhteita ja aviorikoksia (48–50 kpl).⁴⁰ Lähes kolme neljästä seksikäyttäytymisen vuoksi syytetystä oli naisia, heistä suurempi osa juuri seksin kauppaamisesta ja ”huoruudesta” syytettyjä.⁴¹ Poosin tilastollinen tutkimus kertoo omalta osaltaan juuri naisten joutumisesta seksuaalisista syistä miehiä enemmän syytösten kohteiksi. Syytösten tekijöistä vastaavasti puolet oli miehiä, puolet naisia, ja Poos huomioi myös, miten ”vääränlaisista” seksikäyttäytymisistä naisia syyttäneistä suurempi osa oli naisia.⁴² Suhtautumiset ”huonoihin naisiin” olivat varmasti pikemminkin miesten kuin naisten näkökulmista lähtöisin, ja lisäksi naiset päätyivät miehiä useammin syytösten kohteiksi – mutta samalla useammin naisten kuin miesten syyttäminä. Silminnäkijäläusuntojen ja ”itse teosta” kiinnijäämisten ohella monien oikeustapausten pohjalla näyttävätkin lopulta olleen aiemmat keskustelut ja mahdollisesti myös kuulopuheet; ”minulle kerrottiin niin” ja ”en kiellä mitä sanoin ja niin minulle kerrottiin” nousevat Poosin mukaan esiin syytösten ja todistajanlausuntojen perusteluista.⁴³ Syyttävää keskustelua ”yleisistä naisista” siis käytiin verraten mittavasti, syyttäjinä ja keskustelijoina toimivat sekä miehet että naiset, syyttäjinä naiset joskus miehiä enemmän – ja syytösten takaa löytyi usein lisää keskustelua.

Lontoon Thamesin eteläranta Southwark tunnettiin esikaupunkina, jossa seksiä oli tavalla tai toisella kaupan, ja Winchesterin piispojen hallintaan kuuluneella kaupunginhallinnosta erillisellä alueella oli omat paikalliset, seksikauppaa ”sormien läpi” katsovat asetuksensa. Southwark sijaitsi lisäksi kätevästi Lontoon sataman vieressä vain joen erottamana, joten seksin myyjille oli riittämiin vaihtuvaa, kansainvälistä asiakaskuntaa.⁴⁴ Myös kaupungin-alueella sen muurien

sisäpuolella oli alueita joissa prostituutiota harjoitettiin, erityisesti Cock Lane -kadulla, joka yhtäkaikki asetettiin kaupungin päättäjien toimesta erillisellä asetuksella vuonna 1393 Southwarkin ohella alueeksi, jossa prostituutiota sopi harjoittaa.⁴⁵ Kyseisessä asetuksessa valitetaan, miten

(...) useita erilaisia rähinöitä ja riitoja on noussut viime aikoina, ja moni mies on tullut tapetuksi ja murhatuksi toistuvan yleisten prostituoitujen luona vierailun ja heidän seurassaan olemisen vuoksi tavernoissa, kulkukauppiaiden panimoissa ja muissa huonomaineisissa paikoissa (...). Ja erityisesti flaamilaisten naisten vuoksi jotka syyllistyvät elämään kovin häpeällistä ja vastenmielistä elämää (...)⁴⁶

Asiaankuuluvan moraalisen paheksunnan ja erikseen kirjatun ulkomaalaisia flaamilaisia naisia kohtaan tunnetun epäluulon perään kaupunginoikeus päätti osoittaa kaupungista alueen, jolla prostituutiota sopi harjoittaa. Prostituoitujen harjoittamisesta muilla alueilla säädettiin rangaistukseksi kiinni joutuessa päällä olevien päällysvaatteiden sekä hupun menettäminen.⁴⁷ 11 vuotta aiemmin vuonna 1382 Lontoossa oli säädetty laki siitä miten ”yleisten prostituoitujen ja kaikkien yleisesti sellaisina pidettyjen naisten” pitää käyttää raidallisia huppuja koko kaupunginoikeuden alueella. Ranskaksi kirjoitetussa tekstissä tähdennetään miten ne pitää pukea tiukasti ylle jotta ne erottuvat hupuiksi eivätkä sekoitu huiveihin.⁴⁸ Kuten Rossi artikkel(e)issään toteaa, englantilaisessa kaupunkikuvassa prostituoidut pyrittiin – ajoittain – tekemään tunnistettaviksi ja näkyviksi erityisesti huppujen avulla, ja ”yleisten naisten” huppujen käyttöpakosta laadittiin monissa kaupungeissa erillisiä lakeja ja asetuksia.⁴⁹ Esimerkiksi Bristolissa säädettiin tällainen asetus 1300-luvun puolimailla ja sen mukaan prostituoitujen piti kaupungissa pukeutua juuri raidalliseen huppuun.⁵⁰ Eittämättä ”yleiset prostituoidut ja kaikki yleisesti sellaisina pidetyt naiset” oppivat nopeasti kiertämään tätä sääntöä, ja 1400-luvulla kirjoitettiin Lontoossa jälleen valituksia siitä, miten ”monet tämän kaupungin ihmiset löydetään tahrautuneina himon inhottavaan syntiin (...) kaikkivaltiaan Jumalan mielipahaksi ja vastoin tämän kaupungin lakeja, hyviä tapoja ja käytäntöjä”.⁵¹

Prostituutiota ja ”yleisiä naisia” koskevien asetusten perusteella Lontoossa syytetyksi joutunut John Rykener saatettiin kenties todeta syylliseksi, joskaan tietoa mahdollisesta syytteestä eikä tuomiosta ei ole säilynyt. Hänet pidätettiin oikeuspöytäkirjan mukaan ”itse teosta” eräästä lontoalaisesta tallista joulukuussa 1394 harjoittamasta seksiä toisen miehen kanssa naiseksi pukeutuneena – ja molempien pidätettyjen mukaan maksua vastaan.⁵² Seuranneissa

kuulusteluissa John, joka naisena esiintyessään käytti itsestään nimeä Eleanor, tunnusti yhdeksäntoista erikseen mainittua vastaavanlaista tekoa miesten kanssa, yhden naisen kanssa, ja lisäksi ”useita muita” seksikauppoja pappien ja myös nunnien ja muiden naisten kanssa. Latinaksi kirjoittaneella kirjurilla oli kova työ pohtia, milloin käyttää maskuliinia, milloin feminiiniä kirjoittaessaan tunnustuksia ylös, ja avoimeksi kysymykseksi jää, miksi hänen tunnustuksiaan yleensä kirjattiin. John ”Eleanorin” tunnustuksissaan mainitsevat asiakkainaan olleet miehet olivat järjestäen kirkonmiehiä, heistä viisi mainitaan erikseen nimeltä, ja Rykener kertoi lisäksi majoittavansa pappeja mieluummin kuin muita miehiä koska he maksoivat hänelle paremmin.⁵³ Saattoikin olla että koko oikeuspöytäkirja laadittiin kirkonmiesten mustamaalaamiseksi kaupungin-oikeuden toimesta 1300-luvun lopun poliittisessa tilanteessa, jossa kirkollinen uudistusliike lollardit kritisoivat katolista kirkkoa, ja monet kaupungin päättäjät omaksuivat 1300-luvun lopussa reformiliikkeen kriittisiä mielipiteitä vakiintuneen kirkon papistosta.⁵⁴

Ohi oikeuspöytäkirjan laatimisen mahdollisten motiivien, minulla ei ole mitään perusteltua syytä olettaa etteikö John ”Eleanorina” tai hänen kaltaisiaan ihmisiä olisi myöhäiskeskiajan Englannissa ollut ja elänyt – olisivatko kaupunginoikeuden toimijat viitsineet ja voineet keksiä koko tarinan? Samalla tarina on ainoa yksityiskohtainen selonteko prostituutiosta ammattina keskiajan Englannista – Karrasin mukaan on ”ironista”, että säilyneenä kertojana kaikkien naisten sijaan on miespuolinen transvestiitti.⁵⁵ Tällaisten tapausten löytyminen kertoo ja todistaa mielestäni osaltaan menneisyyden monipuolisuutta – ja Rykenerin kohdalla lisäksi prostituution mahdollista käyttämistä moraalisenä aseena näiden asiakkaita vastaan silloin kun se katsottiin tarkoituksenmukaiseksi.

Erilaiset prostituoidut ja ”yleiset naiset” elivät Lontoon ja Yorkin kaupunkiympäristöjen ohella loppuen lopuksi eri puolilla Englantia. ”Yleisten naisten” elämä ja prostituutio liiketoimintana tapahtuivat usein ohi virallisten paikkojen, kuten tässä katsauksessa varmasti onkin jo käynyt ilmi. Verrattuna joihinkin Manner-Euroopan kaupunkeihin bordelleja oli Karrasin tutkimusten mukaan vähän, ja asetusten perusteella virallisen statuksen omaavia tiedetään kolme; yksi Lontoon Southwarkissa, yksi Sandwichissa Kentissä, ja yksi Southamptonissa.⁵⁶ Lisäksi Hullin kaupunki vuokrasi erikseen taloja erityisesti prostituoitujen käyttöön – ja siellä katsottiin tarpeelliseksi myös kustantaa prostituoitujen huput kaupungin toimesta vuosina 1444–1445.⁵⁷ Niin Sandwich, Southampton, Hull, kuin aiemmin esille noussut Bristol olivat satamakaupunkeja, kuten toki myös pääkaupunki Lontoo. Satamakaupunkien ulkopuolella,

kuten Lontoon ohella maan keskeisessä kaupunkikeskuksessa Yorkissa, prostituutiota harjoitettiin elinkeinona ohi bordellien, kaduilta ja kuppiloista käsin.⁵⁸ Valtaosa ihmisistä asui kuitenkin maaseudulla, ei kaupungeissa. Oikeustapauksia kaupunkien ulkopuolelta löytyy Karrasin mukaan kaupunkeihin verrattuna vähän – tosin niitä kyllä oli, niin kaupallisen prostituution kuin seksuaalimoraalin perustein, kuten Eltonin Emma Sabbe, jonka ”haureus ja yleisyys” olivat syytöksen kohteena.⁵⁹ Kyläyhteisöissä saattoi olla tiukempi ”kunnollisten ihmisten” sosiaalinen kontrolli. Toisaalta ”yleiset naiset” saattoivat kenties asettua yhteisöihinsä niiden osina niin, ettei mitään asiakirjoja ollut koskaan syytä laatia? Tai kenties ”huorat joiden jalat eivät pysyneet kotona” kulkivat kylästä toiseen kuten kaupunkien kaduilla?⁶⁰ Ainakin *Fasciculus Morumissa* oletetaan, että kylissä oli ”yleisiä naisia”, koska kun ahnau-den ja himon synteihin taipuvaiset miehet ”juopuvat, heidän täytyy päästä vierailemaan bordellissa ja [kylissä elävien miesten] etsimään naisia kylän joka kulmasta”.⁶¹

Geoffrey Chaucerin *Canterburyn tarinoihin* lukeutuvassa faabelissa *Shipman's Tale* (Laivurin tarina) käsitellään aikalaiSTARINOISSA suositun ”rakastajan lahjan palauttamisen” teeman kautta seksin ostamista ja myymistä monin juonenkääntein – ja samalla eittämättä aikalaisyleisön huvittamiseksi ja viihdyttämiseksi.⁶² Tarinassa munkki maksaa naiselle saamastaan seksistä rahalla, jonka on lainannut tämän aviomieheltä, ja ilmoittaa sitten aviomiehelle maksaneensa lainan tämän vaimolle. Tarinan munkki yrittää tällä tavoin siis huiputtaa sekä seksiä hänelle myynyttä vaimoa että tämän aviomiestä, ja päästä samalla maksamasta joko ostamaansa seksiä tai lainaamaansa rahaa. Huijauksen kohteeksi joutunut vaimo kääntää tarinassa tilanteen tavallaan ”voitokseen”; hän ilmoittaa rahoja kyselevälle aviomiehelleen kuluttaneensa ne kaikki, mutta olevansa valmis maksamaan rahat takaisin aviomiehelleen ruumiillaan, ja lopulta tarinan aviomies on se huiputettu, joka ei saa rahojaan takaisin. Tarinan loppuessa *Canterburyn tarinoiden* kehyskertomuksen Isäntä nauraa yhdessä tarinankertoja Laivurin kanssa, miten tämä osasikin kertoa näin huvittavan tarinan. Paitsi että tarinassa nauretaan munkin ja vaimon nokkeluudelle, siinä toistetaan myös kuvaa naisesta aina potentiaalisena seksin kauppaajana. Seksin ja rahan merkitys-yhteyttä – miesten näkökulmasta – korostetaan myös sanalla ”taille”, kirjanpitomerkitä, joka tunnettiin myös synonyyminä sekä lainalle tai luotolle että naisen sukupuolielimille.⁶³

Prostituutio ja ”yleiset naiset” näyttävät osaltaan toimineen hyvinkin keskeisenä osana myöhäiskeskiajan Englannin todellisuutta. Prostituutiota ja prostituoitujen sekä ”yleisten naisten” elämää rajoitettiin erillisillä asetuksilla eri puolilla Englantia – ja samalla sitä

virallistettiin osoittamalla sille erillisiä omia alueitaan. Rajoitusten kohteet eivät asetuksista ja laeista kaikesta päätellen alkuunkaan aina välittäneet, ja ”yleisten naisten” elämä osana ”kunniallisten ihmisten” elämänmenoa jatkui. Suoranaista prostituutiota hyväksyvää kommentointia ei välttämättä kirjattu asiakirjoihin, mutta ehdotan ilmiön jatkuvuuden ja tapauskohtaisten selviytymistarinoiden perusteella olevan selvää, että sellaista myöhäiskeskiajan englantilaisten kesken esiintyi. Prostituutiota ja ”yleisiä naisia” oli – ja oletettiin olevan – siellä täällä, niistä myös keskusteltiin ja keskustelua tapahtui varmasti enemmän kuin mitä kirjallisista lähteistä voidaan lukea. Asiasta keskusteleminen oli samalla sen olemista keskellä kulttuuria – asiasta vaikeneminen olisi ollut kulttuurin reunalla olemista.

Prostituutio oppineiden maailmassa: teoriaa ja empiriaa

John Mirkin [Myrc] 1400-luvun puolimailla laatimassa opaskirjassa papeille neuvotaan ottamaan rippi vastaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tarkastellessaan himon syntiä Mirk neuvoo, miten seksuaalisia syntejä tunnustavia seurakuntien naisia tulee ohjalla kysymällä

(...) johtuiko teko himokkuudesta kultaa tai hopeaa tai mitä tahansa tällaista kohtaan, koska tällöin synti on kaksinkertainen ja tarvitsee paljon enemmän sovitusta⁶⁴

Mirkin neuvojen takana on oletus himon synteihin langenneista naisista yleisesti seksiä kauppaavina, motiiveinaan ”himokkuus kultaa tai hopeaa” kohtaan siinä kuin mahdollinen seksuaalinen himokin.⁶⁵ Tarkempiakin pohdintoja kirjoitettiin, säännönmukaisesti tuomitsevaan sävyyn. Ennen Mirkin opastuksia jo mainitussa satakunta vuotta aikaisemmin kirjoitetussa opaskirjassa *Fasciculus Morum* prostituutiota pohditaan osana haureutta ja se määritellään suhteessa muuhun haureuteen tarkasti:

Samalla kun kaikenlainen kielletty seksuaalinen kanssakäyminen on haureutta, se viittaa erityisesti kanssakäymiseen leskien, prostituoitujen ja jalkavaimojen kanssa. Käsitettä prostituoitu tulee käyttää kuvaamaan vain niitä naisia, jotka antavat itsensä kenelle tahansa eivätkä torju ketään, ja tätä rahan hankkimiseksi.⁶⁶

Tekstissä määritellään prostituutio oppineen asiantuntevasti niin, että ero muihin naisiin, myös liukuvaan ”yleisten naisten” käsitteeseen, tehdään harvinaisella tarkkuudella selväksi.

Aikalaiskeskusteluista Manner-Euroopasta nousee esiin prostituution sallimista puoltavia argumentteja ”välttämättömästä pahasta” tai ”pienemmästä pahasta”; niiden mukaan miesten seksuaalisuus nähtiin voimana jolle välttämättä oli löydyttävä purkautumis-keinonsa, ja jos prostituoituja ja ”yleisiä naisia” ei olisi ollut, ”kunnialliset naiset” eivät olisi saaneet olla ”rauhassa”.⁶⁷ Seurauksena olisi mm. saksalaisiin ja ranskalaisiin prostituutiota ja virallisia bordelleja koskeviin kaupunkienasetuksiin kirjattujen argumenttien mukaan ollut ”kunniallisten naisten” liehittelyjä, viettelyjä, aviorikoksia, raiskauksia, ja miesten välisiä seksisuhteita – siis kaikenlaista ”suurempaa pahaa”.⁶⁸ Dijonissa Ranskassa kirjattiin ylös argumentteja prostituution välttämättömyydestä, jotta naiset eivät joutuisi joukkoraiskausten uhreiksi.⁶⁹ Tuomas Akvinolaisen kirjoittamaksi väitetty ja sellaisenaan ilmeisen laajalti kommentoitu argumentti taas kertoo prostituutiosta ”pienempänä pahana” verrattuna miesten välisiin seksisuhteisiin: ”Poista viemäri niin täytät palatsin ulosteilla, kuten kölivesi laivassa; poista huorat maailmasta niin täytät sen sodomialla [ts. miesten keskenään harjoittamalla seksillä].”⁷⁰ Prostituution olemassaoloa perusteltiin siis raiskausten estämisellä mm. Ranskassa, ja filosofina ja teologina pyhimykseksi kanonisoitu Tuomas perusteli sen välttämättömyyttä sodomiaan lankeamisen uhalla. Oppinut kielikuvien mestari vertasi prostituutiota viemäriin – siinä siis vielä yksi kuvaava rinnastus prostituutiosta ”vääränlaisena” asiana, mutta ”suurempaa pahaa” ”palatsin täyttäviin ulosteisiin”.

Englannissa laadittiin asetuksia pikemminkin kommentoimatta – tai sitten vedoten yleiseen rauhattomuuteen kuten Lontoossa, tai rinnastaen ”yleiset naiset” epäpuhtauteen, kuten Yorkissa ja Bristolissa, kun haluttiin osoittaa prostituoiduille ja ”yleisille naisille” heidän paikkansa kaupunkien reunoilla. Prostituution sallimisen perusteluja kirjoitettiin ylös vain vähän, tuomitsevia moralisointeja kirjoitettiin hieman enemmän. Ohi niiden on kuitenkin toki selvää, miksi prostituutiolla oli paikkansa myöhäiskeskiajan Englannissa: ilmeisen huomattava miesten joukko toimi vuosisatojen mittaan asiakaskuntana, joka halusi ostaa seksiä sitä kauppaavilta, sitä eri syistä kauppaamaan päätyneiltä naisilta.

Luettaviksemme säilyneet lähteet ovat järjestäen koulutetun ylemmän luokan kirjoittamia. Monet heistä saivat koulutuksensa Oxfordin ja Cambridgen yliopistoissa. Yliopistojen opetushenkilökunta lukeutui säännönmukaisesti papistoon, ja kyse olikin miesten maailmasta jossa pyrittiin luostarinomaisiin olosuhteisiin – ainakin virallisesti.⁷¹ Seksielämä ei kuulunut yliopistojen maailmaan, ja molemmissa säädettiin rangaistuksia prostituutiosta, sekä ostamisesta

että myymisestä – ja myös välittämisestä. Rangaistuksia ei laadittu ilman niiden ilmeistä tarvetta. Asetuksissa todettiin miten moraaliton käyttäytyminen usein aiheutti rauhattomuutta ja yliopistojen kanslerit säätivät yhteistyössä kaupunkien päättäjien ja lopulta myös Englannin kuninkaan kanssa karkotusrangaistuksia sekä yliopistojen väelle että prostituoiduille.⁷²

Rangaistuksista huolimatta ja yhtä kaikki myös niiden säätämisen todennäköisimpänä pohjana Oxfordissa paljastui 1440-luvulla laaja prostituutioverkosto. Kansleri Thomas Gascoignen toimeenpanemassa selvityksessä 1443–1444 kävi ilmi, miten seksikauppa yliopistossa oli pitkälle organisoitua liiketoimintaa, johon oli sekaantunut oxfordilaisen seksiä myyvän naisten joukon ohella suuri osa yliopiston miehiä, niin opettajia kuin opiskelijoita. Naisten joukossa oli sekä aviossa olevia että naimattomia, ja yliopiston henkilökunta toimi paitsi asiakkaina, myös prostituoitujen välittäjinä – niin toisilleen kuin opiskelijoille.⁷³ Hugh Sadler, joka opetti papeiksi opiskelevia, osoittautui – ja myös tunnusti syyllisyytensä – paitsi seksikaupan välittäjäksi kaupungin ja yliopiston välillä, myös läheisen Godstow nunnaluostarin näitä palveluita tarjoavien nunnien asiakkaaksi, jotka samalla näin osoittautuivat osaksi Oxfordin prostituutioverkostoa.⁷⁴

Vajaa kaksi vuosikymmentä myöhemmin vuonna 1461 Oxfordin kansleri laati kuningas Edward IV:n valtuuttamana asetuksen, jonka mukaan prostituoidut eivät saaneet asua kymmentä mailia lähempänä kaupunkia, ja rangaistuksiin seksin ostamisesta lisättiin karkotusten lisäksi vankeus sekä häpeäpaalurangaistukset.⁷⁵ Tämän lisäksi yliopisto omaksui politiikan palkata lähes poikkeuksetta miespalvelijoita, ja tästä tehtiin erillinen asetus.⁷⁶ Pyykkärit olivat kuitenkin lähes yksinomaan naisia, ja tämä johti tarkkojen sääntöjen luomiseen siitä, miten yliopistoväen pyykit kuljetettiin miespalvelijoiden toimesta yliopistoalueen portille. Pyykkärit eivät saaneet tulla varsinaiselle yliopistoalueelle lainkaan.⁷⁷ Vastaavanlaisia säädöksiä sekä prostituoitujen ja heidän asiakkaitensa karkottamiseksi että koko naiskontaktien mahdollisuuksien minimoimiseksi tehtiin 1400-luvulla myös Cambridgen yliopistossa ja kaupungissa.⁷⁸

Menneisyydestä löytyy myös surullisempia tarinoita. Oxfordin kaupungin varhaisemmista asiakirjoista vuodelta 1299 voimme lukea tarinan Margery Herefordilaisesta, joka löydettiin kuolleena ja kuolemansyynä todettiin ”tuuman levyinen ja viiden tuuman syvyinen pistohaava vasemman rinnan vieressä”.⁷⁹ Margeryn ruumis löydettiin sunnuntaina ja kuolemansyynä todettiin

pantiin asiakirjan mukaan toimeen samana päivänä. Tapauksesta kirjattiin muistiin edellä mainitun lisäksi seuraavaa:

(...) kaikki valamiehet vakuuttivat valan alaisina, että edellisenä perjantaina eräs kirjanpitäjä, jonka nimeä ei tiedetä, vei suunnilleen valojen sytyttämisen aikaan [illalla] mainitun Margeryn King's Halliin ja makasi siellä lihallisesti hänen kanssaan, ja koska hän [Margery] pyysi palkkiotaan häneltä [kirjanpitäjältä], tämä otti esiin veitsensä ja haavoitti häntä vasemman rinnan viereen johon hän, kuten todettua, kuoli.⁸⁰

King's Hall oli Oxfordin yliopiston keskeisiä rakennuksia yliopistoalueella, ja 1200-luvun lopussa sen läheisyydessä ilmeisesti oli prostituoitujen ”punaisten lyhtyjen” toimialue.⁸¹

Asiakirja jatkuu tästä edelleen huomiolla, johon on mielestäni kirjattu sekä tapaukseen tutustuneiden huonoa omaatuntoa että empatiaa uhria kohtaan:

Mutta hän sai kaikki kirkolliset menot, ja koska mainittu kirjanpitäjä pakeni välittömästi hänen luotaan, häntä ei voitu pidättää eikä hänen nimeään voitu saada selville.⁸²

Ohi sen, mitä ”valamiehet” kenties tiesivät ja mistä vaikenivat, muistiinpanon sävy on selkeästi sekä sovitteleva että puolustelevala: henkensä menettänyttä Margerya kohtaan oli tapahtunut vääräys. Henkirikoksen tehnyttä kirjanpitäjää olisi selkeästi kuulunut rangaista, mutta tekstin ja todistusten perusteella näin ei voitu toimia – vaikka oikeudentunnon mukaan olisi pitänyt voida. Kirjanpitäjä saattoi olla ”valamiesten” tuntuma, kenties yliopiston väkeä – jotakin kauttahan he tiesivät tappoon johtaneen tapahtumakulun – ja he saattoivat solidaarisuudesta häntä kohtaan jättää asian selvittämättä. Yhtäkaikki surmattu Margery saattoi olla heidän – tai osan heistä – hyvinkin tuntuma henkilö, ja ”kaikkien kirkollisten menojen” järjestäminen katsottiin tarpeelliseksi erikseen kirjata muistiin.

On selvää, että Oxfordin yliopiston kanslerin näkökulmasta katsoen prostituutio oli yliopistossa erittäin vakava ja ei-toivottu ongelma, jota piti kitkeä pois asetuksin ja rangaistuksin toisensa perään. Samalla näyttää selvältä että prostituutio oli laajalle levinnyttä, sen piirissä oli niin yliopiston henkilökunta, opiskelijat, kaupunki kuin läheinen luostarikin. Prostituution voikin todeta olleen 1400-luvun Oxfordin yliopistossa erittäin suosittua. Siellä opiskeli huomattava

joukko myöhäiskeskiajan englantilaisia vaikuttajia – erityisesti kirkonmiehiä. Kun he sitten käsittelivät prostituutiota erilaisissa kirjoituksissa säännönmukaisen paheksuvasti ja tuomitsevasti, kyse on ajoittain täytynyt olla selkeästä kaksinaismoraalista. Voidaan myös kysyä, eikö kyse saattanut olla myös syyllisyyden ja huonon omantunnon, kuten myös omakohtaisen synnintunnon kokemuksista?

Keskeinen prostituution elinkeinona mahdollistanut tekijä oli asiakkaiden ja kuluttajien erotiikannälkä. Koska muistiin kirjoitettuna, tästäkin löytyy lähdemateriaalia juuri oppineiden maailmasta. Yorkin kirkollisen oikeuden asiakirjoihin vuonna 1432 kirjoitettu pitkä selonteko kertoo siitä, miten John Skathelokin kykyä saada erektio testattiin; oikeuspöytäkirja on laadittu koska Alice Russell haki avioeroa vedoten miehensä impotenssiin.⁸³ Kirjoitusten mukaan kahdeksan naista tapasi Johnin eräässä vinttihuoneessa Yorkissa. John riisui vaatteensa, lämmitteli tulen ääressä, söi kakkuja ja joi olutta näiden naisten kanssa, jotka sitten vuoronperään yrittivät aikaansaada Johnille erektion paljastamalla rintansa, suutelemalla, sanomalla ”leikkisiä sanoja”, sekä hieromalla ja hyväilemällä hänen niskaansa, penistään ja kiveksiään.⁸⁴ ”Testi” osoitti todistajanlausunto-jen mukaan miten John ei naisten yrityksistä huolimatta saanut erektiota, ja oikeuspöytä-kirja päättyy avioeron purkamispäätökseen impotenssin vuoksi.⁸⁵ Ennen muistiinpanoa oikeuden päätöksestä latinankielinen asiakirja käsittää kaikkiaan seitsemän erillistä, yksityiskohtaista selontekoa kyseisestä ”testistä”, ja muistiinpanorullien tekstimäärä kattaisi hyvinkin ainakin kymmenkunta sivua.⁸⁶ Vaikka oikeustapaus on hyvinkin saattanut olla ”aito”, avioeroja haettiin ja myös purettiin impotenssin vuoksi jonkin verran, seitsemän erillisen, samaa ”testiä” yksityiskohtaisesti kertovan todistajanlausunnon kirjoittamisella muistiin on motiivina täytynyt olla pornografisen tekstin tuottaminen.

Oheinen yksityiskohtainen oikeuspöytäkirja toimikoon historiantutkimuksen kaipaamana lähdetodistusaineistona pornografisen tekstin lukemisen tarpeesta lukutaitoisten joukossa. ”Yleiset naiset” saattoivat toimia seksin ja erotiikan nälän tyydyttäjinä myös eroottisten kirjoitusten kautta. He saattoivat toimia – tutunkuuloisesti – aikansa eroottisten kirjoitusten materiaalina, ja tällaisen materiaalin syntymisen edesauttajina. Samalla prostituoitujen ja ”yleisten naisten” paheksumisesta tai tuomitsemisesta ei tässä yhteydessä ollut puhuttakaan. Erotiikannälkäisten kuluttajien luettavaksi laadittiin eroottista tekstiä – kunhan tässä tapauksessa osasi lukea latinaa ja kuului niiden miesten sisäpiiriin, joilla oli pääsy kirkollisen oikeuden asiakirjojen luo.

Prostituutio ja ”yleiset naiset” eroteltuna mutta erottamattomana osana myöhäiskeskiajan englantilaista todellisuutta

Toivon edellä läpikäydyn katsauksen antavan uusia ajatuksia keskiajasta kiinnostuneiden lukijoiden keskiaikakuvaan. Jos koko seksuaalisuus historian tutkimuksen aihepiirinä on uutta, toivottavasti kiinnostuneet löytävät viime vuosina vireäksi kasvaneen tutkimuksen äärelle.⁸⁷ Joillekin prostituution laillisuus myöhäiskeskiajalla voi olla uutta tietoa, monille varmasti tuttua – ja viimeistään Rossin artikkelin lukeneille prostituution usein kirjaimellisesti värikäs *läsnäolo* myöhäiskeskiajan todellisuudessa on selvää eri maissa toimeenpannuista erotteluyrityksistä huolimatta. Oman aikamme keskiaikakuvaan prostituutio ja keskustelu ”yleisistä naisista” saattaa lisätä paatuneen kaksinaismoralismin leimaa, ja naisen asema seksuaalisena toimijana näyttäytyy ennakkokäsityksiä vahvistavan heikkona; sen tuli tapahtua miesten ehdoilla, tai ”yleisen naisen” kenties elämänmittainen stigma saattoi yhteisöissä helpostikin rakentua. Karras luonnehtiikin mielestäni osuvasti, miten ”naimaton mies saattoi vierailta huoran luona, mutta naimaton nainen joka harrasti seksiä *muuttui* huoraksi.”⁸⁸ Keskustelu oli pitkälti miesten johtamaa keskustelua, ja oman aikansa ”huorittelu” varmasti toimi tehokkaana naisten käyttäytymisen sosiaalisen kontrol-lin keinona, jotta heistä ei olisi tullut ”väärin ohjattuja”. Naiset toki osallistuivat tähän keskusteluun; ”kunnialliset naiset” kommentoivat ”huonoja naisia”, ja ”huonot naiset” pyrkivät pärjäämään parhaansa mukaan. Lopulta naiseksi pukeutuneen miesprostituoidun kommentoinnit prostituutiosta elinkeinona ovat säilyneet nykypäivänä luettaviksi.

Yorkin asetukseen sioista ja prostituoiduista vuodelta 1301 kirjattiin lisäksi, miten

(...) oikeudenpalvelija joka pidättää hänet [prostituoidun], saakoot kattohirret ja oven siitä talosta jossa hän on majoittunut. Vastaavasti hän joka vuokraa taloja prostituoiduille menettäköön tällaisen talon yhden kauden vuokran.⁸⁹

Kaupunkilaisia piti siis suostutella kepillä ja porkkanalla, kuten vanha sanonta kuuluu. Asetuksessa halutaan tehdä selväksi että prostituoidun kiinniottamisesta seuraa palkkio, varsin huomattava sellainen, mutta yhteistyöstä rangaistus. Jos kuviteltaisiin, että yorkilaiselta Margery

Claylta olisi jonkin viidentoista prostituutiota koskeneen syytöksen seurauksena viety voimassa olleen kaupunginasetuksen mukaisesti talonsa kattohirret ja ovi, vaikkei sitten karkotettukaan, hän todennäköisesti olisi löytänyt keinon selvitä tilanteesta – ja hänellä todennäköisimmin oli takanaan oma sosiaalinen verkostonsa. Margery Clay oli kuitenkin syytettynä kirkollisessa oikeudessa, ei kaupunginoikeudessa jonka asetuksiin karkotuksen, kattohirsien ja oven viemisen sisältämä asetus sioista ja prostituoiduista kuului. Kirkollista oikeutta näytti ainakin Yorkissa kiinnostavan enemmän oman väkensä rikkomukset.

”Kirsikkahuuli” Margery Gray vastaavasti joutui kaupunginoikeuden toimesta karkotetuksi koska oli ”ruumiiltaan huonotapainen nainen” – paheksuvat naapurit osasivat mennä kirkon sijaan kaupunginoikeuden eteen, ja sopivasti juuri kun edellisenä vuonna asiaa oli pohdittu uudeksi asetukseksi asti. Satakunta vuotta aiemmin John Rykener hankki sanojensa mukaan toimeentulonsa myymällä ”Eleanorina” seksipalveluja papeille, jotka maksoivat paremmin kuin muut miehet, ja Oxfordissa tulevien pappien opettaja välitti oppilailleen myös prostituoituja – käyden itse asiakkaana viereisessä nunnaluostarissa. Lopulta ei ehkä ole syytä ohittaa Karrasin provokatiivista pohdintaa siitä, miten seksityö voidaan yhtäkaikki nähdä keskiajan naisten yleisenä, normatiivisena urana. Ohi ”yleisten naisten”, vaimous avioliitossa ja lasten tekeminen nähtiin naisen elämänkaaren normina ja keskeisenä päämääränä, ja Karras muistuttaakin, miten tärkeä osa naisten töitä keskiajalla lopulta oli aviollinen seksi ja lisääntyminen.⁹⁰

Prostituutio oli keskellä myöhäiskeskiajan Englantia, vaikka sitä argumentoitiinkin settamalla sitä sivuun ”oikeanlaisesta” elämäkulusta ja ajoittain erottamalla prostituoituja ”oikeanlaisista” ihmisistä – niin ilmaisujen kuin myös käytännön toimien tasoilla. Se oli moraalisesti ja julkisissa keskusteluissa ei-toivottu mutta samalla rajoituksin sallittu – ja varmasti monien asiakkaiden kannalta toivottu – osa myöhäiskeskiajan englantilaisten maailmaa ja elämäkulkua: prostituutio sekä suljettiin kieltojen ja paheksunnan avulla pois että samalla rajoituksin hyväksymällä otettiin osaksi tuota todellisuutta. Tämän lisäksi sen olemassaolon ”kunniatonta” välttämättömyyttä perusteltiin muutaminkin hyötynäkökohdin – Englannissa tosin moniin mannereurooppalaisiin keskusteluihin verrattuna vähemmän, mahdollisesti johtuen virallisten bordellien pienestä määrästä.⁹¹ Yhtälailta ainakaan Englannissa prostituution ja ”yleisen naisen” välillä ei kommentoinneissa juurikaan tehty eroa: ”yleinen nainen” ”huonona naisena” oli riittävä merkityksenanto.

Virallisten ja julkisten kannanottojen ohella ja niiden ohi kaikenlainen elämänmeno moninaisuudessaan oli ”totta”. Suhtautuminen prostituutioon ja prostituoituihin oli monenlaista ja ristiriitaista, mutta niin oli maailmakin – tässä(kin) mielessä niin silloin kuin nyt. Suhtautuminen ”yleisiin naisiin” oli lopulta tapauskohtaista, ja ”yleiset naiset”, vaikkeivät juuri kuulu tutkittaviksi säilyneissä lähteissä omien ääniensä kautta, varmasti olivat ja elivät tuossa todellisuudessa monin eri tavoin. Kaiken kaikkiaan koko ilmiön itsensä olemassaolo pohtiessa ja keskustellessa ”kunnollista ihmistä” voidaan nähdä hyvinkin oleellisena, sillä ”huonon naisen” pohtimisen kauttahan tuli pohdittua sitä, millainen ”hyvä nainen” ja ”hyvä ihminen” vastaavasti saattoi olla. Kulttuurihistorian kannaltahan tällaiset keskustelut voidaan nähdä keskeisen oleellisina tutkimuskohteina.

Tom Linkinen tekee väitöskirjaansa ”Same-Sex Sexuality in late Medieval English Culture” Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa, Suomen akatemian tutkimusprojektissa ”Difference and Corporeality. Experiencing Bodily Otherness in Pre-Modern English Culture”.

¹ Rossin pääosin tutkimuskirjallisuuteen pohjaava artikkeli ”Häpeän strategiat eli miten prostituoituja eroteltiin kunniallisista ihmisistä myöhäiskeskiajalla” –*Ennen & Nyt* 1 / 2005, http://www.ennenjanyt.net/2005_1/rossi.pdf pohjaa pidempään englanninkieliseen artikkeliin, joka on julkaistu Eva Johanna Holmbergin ja minun toimittamassa artikkelikokoelmassa *Practices of Inclusion and Exclusion in Premodern Culture*. Ed. Eva Johanna Holmberg and Tom Linkinen. Cultural History – Kulttuurihistoria 5, k & h, Kulttuurihistoria, Turun yliopisto 2005. Rossin artikkeli ”Keeping the Whores Recognizable: Segregating and Identifying Prostitutes in Late Medieval Europe” s. 229–254.

² Monista tässä katsauksessa käyttämästäni alkuperäislähteistä olen kiitollinen P. J. P. [Jeremy] Goldbergille, joka Yorkin yliopiston keskiajantutkimuskeskuksen ohjaajan ominaisuudessa neuvoi aihetta kartoittavalle joukon näitä aiheita käsitteleviä asiakirja-lähteitä. Goldbergin toimittama lähdekokoelma *Women in England c. 1275–1525* (1995) ja myös hänen kirjoittamansa artikkeli ”Pigs and Prostitutes. Streetwalking in Comparative Perspective” (1999) ovat keskeisiä lähteitä tässä katsauksessani.

³ Rubin, Miri: ”What is Cultural History Now? –*What is History Now?* ed. David Cannadine 2002, s. 80–94, 81. Eva Johanna Holmbergille kuuluvat kiitokset huomioni kiinnittämisestä tähän artikkeliin.

⁴ Karras 1996, 131. Karrasin tutkimus on tarkin ja kattavin mitä tästä aiheesta on tehty. Se sekä hänen myöhemmät tätä aihepiiriä tarkastelevat artikkelinsa ja puheenvuoronsa ovat keskeisiä tutkimuslähteitäni tässä artikkelissa.

⁵ Katsonkin lähestymistapani eroavan Rossista mm. tässä. Vrt. Rossi 2005a, 1: ”Selvitän artikkelissani ’häpeän strategioita’ eli keinoja, joilla prostituoituja identifioitiin ja eroteltiin ’kunniallisista’ kansalaisista ja varsinkin ’kunniallisista’ naisista moraalisesti, spatiaalisesti ja visuaalisesti”.

⁶ Kuten Eva Johanna Holmberg luonnehtii kulttuurihistoriallista tutkimusotetta em. kokoelman *Practices of Inclusion and Exclusion* esipuheessa: ”in order to make a past culture understandable we need to look at meanings, experiences and discourses in their cultural milieu and find keys to an understanding of practices and rhetoric in the specific cultural context”: Holmberg 2005, 10. Uutena suomenkielisenä ajatuksia herättävänä tarkasteluna kulttuurihistoriallisen tutkimuksen näkökulmista, lähtökohdista ja tutkimusmenetelmistä ks. myös: Korhonen, Anu: ”Kun tapasin noidan kapakassa. Kuviteltuja keskusteluja kulttuurihistoriasta” –*Ihmistieteet tänään*. Toim. Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen. Helsingin yliopiston tutkijakollegium 2005.

⁷ Lähde löytyy toimitettuna nykykäännöksenä P.J.P. Goldbergin toimittamasta lähdekokoelmasta *Women in England c. 1275–1525* (1995), 213.

⁸ Naapureille aiheutettu häiriö oli yleinen valituksiin tai ilmiantoihin liitetty teema: Karras 1996, 95–96.

⁹ Tästä ja yleisemminkin Yorkin myöhäiskeskiajan kirkollisessa oikeudessa käsitellyistä seksuaalirikkomuksista apunani on toiminut Adele Ryanin tutkielma *Vicars and Prostitutes: Sexual Immorality in and around the Close of York Minster, 1396–1489*. MA-Thesis, Centre for Medieval Studies, University of York 1995. ”Kirsikkahuulta” käsitellään sivuilla 19, 67.

- ¹⁰ Lähdekokoelmassa Goldberg (ed.) 1995, 213.
- ¹¹ Tästä laajemmin Karras 1996, erit. 14–24.
- ¹² Goldberg (ed.) 1995, 211. Lontoon kaupunkialueen ja kaupunginoikeuden ulkopuolinen Southwark tunnettiin esikaupunkina jossa seksiä oli kaupan: ks. esim. Karras 1996a, 15–16.
- ¹³ Goldberg (ed.) 1995, 211; Goldberg 1999, 174.
- ¹⁴ Karras 1996a, erit. 10–12, 131, 138; myös Karras 1996b, 243; Karras 1999, erit.162; Karras 2004, 153: Karrasiin viitaten tästä myös Rossi 2005a, 2-3, 14 viite 7; Rossi 2005b, 230–234. Karrasin mukaan latinankielinen käsite *meretrix* tarkoitti useimmissa yhteyksissä niin prostituoitua kuin ”yleistä naista”, ja viimeisimmässä puheenvuorossaan aiheesta Karras kiteyttää asiaa seuraavasti: ”for most medieval authors, a *meretrix* was primarily a sinful woman, not a woman who did a particular kind of work”: Karras 2004, 153. Myös tästä lähteestä kiitokseni kuuluu Eva Johanna Holmbergille.
- ¹⁵ *Jacob's Well*, ed. Arthur Brandais 1900, 22; tästä lyhyesti myös Karras 1996a, 125.
- ¹⁶ *Fasciculus Morum: A Fourteenth-Century Preacher's Handbook* Ed. Siegfried Wenzel 1989, book 7 chapter 7, 669; myös Karras 1996a, 112; Karras 1996b, 243.
- ¹⁷ Goldberg (ed.) 1995, 210.
- ¹⁸ Goldberg 1999, 172.
- ¹⁹ *Jacob's Well*, ed. A. Brandeis 1900, 159; tästä myös Goldberg 1999, 172-173. Merkitysyhteyshän ei ole vieras omassa nykypäivän kulttuurissammekaan.
- ²⁰ *Parson's Tale* on Geoffrey Chaucerin *Canterbury Tales* -tekstikokoelman päättävä laaja tutkielma synneistä, niiden ilmenemismuodoista sekä vastaavista parannuskeinoista: *Riverside Chaucer* 1988, X, 836, s. 317.
- ²¹ Goldberg 1999, 173, 186 viite 4.
- ²² Ibid.
- ²³ Karras 1996, 40. Karras toteaa miten kyseessä saattoi olla myös esimerkiksi syfilis, mutta tästä taudista ei käsitteäkseni keskusteltu ennen 1500-lukua.
- ²⁴ Robert Mannyng: *Handlyng Synne* ed. F. J. Furnivall 1901, 2: 237–238; myös Karras 1996a, 40, 114.
- ²⁵ Tästä tarkemmin Karras 1996, 40; ja vertailukohtena tässä asiassa vastaavanlaisesta keskiajan Etelä-Ranskan suhtautumisesta Otis, Leah L.: *Prostitution in Medieval Society. The History of Urban Institution in Languedoc* 1985, 41.
- ²⁶ ”(...) people constructed differences in order to give meaning to their world and make sense of it, in order to put phenomena in (in their view) their proper places”: Holmberg 2005, 12.
- ²⁷ Goldberg 1999, 177, 188 viite 28.
- ²⁸ Ibid, 179.
- ²⁹ Ryan 1995, 69–70.
- ³⁰ Ibid, 21–26, 67; rangaistuskäytännöt vaihtelivat hiippakunnittain, ja Andrew John Finchin tutkimus 1300-luvun puolivälin Rochesterista kertoo Yorkia ankarammista käytännöistä: Finch, Andrew John: ”Sexual morality and canon law: the evidence of the Rochester consistory court” –*Journal of Medieval History* 20 (1994), 261-275.
- ³¹ Finch 1994, erit. 268, vertailu Yorkiin 274–275; vertailukohtena kunniaista ja häpeärangaistuksista uuden ajan alun Saksassa ennen modernia aikaa Lidman, Satu: ”The importance of honour: Differences based on having or losing honour in Early Modern society and law” –*Practices of Inclusion and Exclusion in Premodern Culture*. Ed. Holmberg & Linkinen 2005, 201–228.
- ³² Goldberg 1999, 175–176.
- ³³ Margery Clayn tarinassa nojaan kahden eri tutkimuslähteen yksityiskohtaiseen kerrontaan: Ryan 1995, 24–26; Karras 1996a, 67–68; lisäksi Goldberg mainitsee Margery Clayn yhtenä kolmesta nimeltä mainittavasta prostituoituna ”uran” tehneestä 1400-luvun yorakilaisesta naisesta.
- ³⁴ Karras 1996a, 67.
- ³⁵ Ibid.
- ³⁶ Ibid 67-68; Ryan 1995, 26.
- ³⁷ Tämä oikeuspöytäkirjaan merkitty lausunto on Karrasin tutkimuksista: Karras 1996a, 99.
- ³⁸ Ibid 99, 174 viite 68.
- ³⁹ Poos, L. R.: “Sex, Lies, and Church Courts of Pre-Reformation England” –*Journal of Interdisciplinary History*, XXI: 4 (1995), 585-607, erit. taulukot 594, 597, 599. Huomioni kiinnittämisestä tähän artikkeliin kiitos Anu Korhoselle.
- ⁴⁰ Ibid, 594, 597.
- ⁴¹ Ibid, 594.
- ⁴² Ibid, 597, 599.
- ⁴³ Ibid. 600–604; kuulopuheista erit. 602.
- ⁴⁴ Goldberg 1999, 183-184.
- ⁴⁵ Goldberg (ed.) 1995, 211; myös Karras 1996a, 15–16; Goldberg 1999, 184.
- ⁴⁶ Goldberg (ed.) 1995, 211.
- ⁴⁷ Ibid.
- ⁴⁸ Goldberg (ed.) 1995, 211.
- ⁴⁹ Rossi 2005a, 9-10, Rossi 2005b, 246-247; Karras 1996a, 19, 21-22, 37.

- ⁵⁰ Goldberg (ed.) 1995, 210.
- ⁵¹ Karras 1996a, 15–16.
- ⁵² John ”Eleanor” Rykeneristä löytyy suomeksi artikkeli, kirjoittamani ”Sukupuolinen vieras John ”Eleanor” Rykener – naisena esiintynyt miesprostituutit 1300-luvun Lontoossa” –*Historiallinen aikakauskirja* 3/2004, s. 326–334; Rykeneristä myös David Lorenzo Boyd & Ruth Mazo Karras: ”’Ut cum muliere’: A Male Transvestite Prostitute in Fourteenth Century London” –*Premodern Sexualities*. Ed. Louise Fradenburg & Carla Freccero 1995; ko. oikeuspöytäkirja on lisäksi luettavissa internetissä osoitteessa: <http://www.fordham.edu/halsall/source/1395rykener.html>
- ⁵³ Linkinen 2005, 329.
- ⁵⁴ Ibid, 331–332.
- ⁵⁵ Karrasin kommentti: Karras 1996b, 251.
- ⁵⁶ Karras 1996a, 32–47, erit. 35.
- ⁵⁷ Karras 1996a, 22, 35; hupuista Karrasiin viitaten myös Rossi 2005a, 10; Rossi 2005b, 246.
- ⁵⁸ Goldberg 1999, erit. 180, 185–186.
- ⁵⁹ Karras 1996a, 24–25.
- ⁶⁰ Viitaten jo mainittuun Goldbergin huomioimaan aikalaissanontaan: Goldberg 1999, 173, 186 viite 4; kaduilla kulkijoista myös ibid, 186.
- ⁶¹ *Fasciculus Morum*, 1989, book 6 chapter 2, 631; myös Karras 1996a, 24.
- ⁶² Chaucer, Geoffrey: *Shipman’s Tale, Canterbury Tales VII* –*Riverside Chaucer* ed. Larry D. Benson 1988, 203–208; tarinan tyylistä ja taustoista ibid, explanatory notes 910–911.
- ⁶³ Ibid, 208, rivit 416, 434; tästä myös Karras 1996a, 92–93.
- ⁶⁴ John Mirk: *Instructions for Parish Priests*, ed. Edward Peacock 1902, 40.
- ⁶⁵ Tästä myös Karras 1996a, 112.
- ⁶⁶ *Fasciculus Morum* 1989, book 7 chapter 7, 669; myös Karras 1996a, 112; Karras 1996b, 243.
- ⁶⁷ Karras huomioi tätä argumentointia kautta prostituutiota ja ”yleisiä naisia” koskevien tarkastelujensa: Karras 1996a, erit. 6, 32–33, 133–134; Karras 1996b, 245–246; Karras 1999, 163; Karras 2004, 153; hyvin kirjoitettuna kiteytyksenä asiasta ks. myös Rossi 2005b, 233–234.
- ⁶⁸ Esim. Karras 1996a, 6, 32–33; keskiajan Ranskan vastaavista keskusteluista Otis 1985, esim. 2–5; Rossiaud 1988, erit. 11–37, 80–81.
- ⁶⁹ Prostituutiosta ”välttämättömänä pahana” estämään ”kunniallisten naisten” raiskauksia ja joukkoraiskauksia: Rossiaud 1988, 11–37. Rossiaud’n tutkimuksia lukiessa erityinen kriittisyys voi olla paikallaan: kriitikistä Rossiaud’n tutkimusotteen miehen seksuaalisuuteen keskittyvästä näkökulmasta, jossa ”välttämättömän pahan” argumenttia korostetaan ehkä liikaakin: Karras 1996b, 246; ja kriitikistä Rossiaud’n universalisoivaan tutkimusotteeseen: Goldberg 1999, 190 viite 50.
- ⁷⁰ Tästä Karras 1996a 134, 185 viite 7; myös Rossiaud 1988, 80–81.
- ⁷¹ Yliopistojen ja erityisesti Oxfordin yliopiston myöhäiskeskiajan asiakirjojen äärelle olen löytänyt Alan Cobbanin löytämien prostituutiota koskevien mainintojen ja tarkastelun kautta teoksessa Cobban, Alan: *English University life in the Middle Ages*, UCL Press, London 1999, erit. s. 138–140; yliopistojen luostarimaisuudesta ibid, erit. 3; opetushenkilökuntien kirkollisista statuksista ibid, erit. 64.
- ⁷² Ibid, 138.
- ⁷³ Ibid, 139.
- ⁷⁴ Ibid; Cobbanin lähde: *Registrum cancellarii oxoniensis 1434-1469* Vol I ed. H. E. Salter 1932, 97.
- ⁷⁵ *The mediæval archives of the University of Oxford* Vol I ed. H. E. Salter 1917, 251–252; myös Cobban 1999, 138.
- ⁷⁶ Cobban 1999, 137.
- ⁷⁷ Ibid, 137–138; pyykkäreistä potentiaalisina ”yleisinä naisina” luostareissa ja yliopistoissa lyhyesti myös Karras 2004, 153.
- ⁷⁸ Ibid.
- ⁷⁹ Goldberg (ed.) 1995, 213.
- ⁸⁰ Ibid.
- ⁸¹ Tästä ibid, 213, viite 2.
- ⁸² Ibid, 213.
- ⁸³ Goldberg (ed.) 1995, 219–222.
- ⁸⁴ Ibid, 220, 221.
- ⁸⁵ Ibid, 222; avioeroista impotenssin perusteella ja prostituoiduista ja ”yleisistä naisista” tämän todistavissa testeissä lyhyesti Goldberg 1988, 119; Karras 1996a, 97–98.
- ⁸⁶ Goldberg on toimittanut ja kääntänyt lähdekokoelmaansa vain osan tästä tekstimäärästä, koska kaikki seitsemän todistajanlausuntoa ovat pitkälti saman asian toistoa.
- ⁸⁷ Vern L. Bulloughin ja James A. Brundagen toimittama *Handbook of Medieval Sexuality* (1996, toinen painos 2000) on kokonaisuudessaan laaja ja monipuolinen katsaus ja erinomainen hakuteos näihin aiheisiin. Vastaavasti esimerkiksi Christopher Dyerin laajassa, verraten uudessa yleisteoksessa *Everyday Life in Medieval England* (1994,

toinen painos 2000) ihmisten ”jokapäiväistä elämää” tarkastelevan yli 330 sivun mittaan ei seksuaalisuuteen luoda silmäystääkään.

⁸⁸ “An unmarried man could visit a whore, but an unmarried woman who had sex *became* a whore”, kursivointi Karrasin: Karras 1996a, 134.

⁸⁹ Goldberg (ed.) 1995, 210.

⁹⁰ Karras 2004, erit. 154, 156.

⁹¹ Eri maiden kulttuurien ja käytäntöjen välillä oli eroja niin myöhäiskeskiajalla kuin nykyäänkin, niin pienempiä kuin ehkä suurempiakin eroja, vaikka tämä välillä eittämättä ja ilmeisesti unohtuu, kun katsotaan useampien vuosisatojen taakse. Tästä myös Goldberg kritisoi Karrasia: Goldbergin mukaan Karras kiinnittää tarpeettoman paljon huomiota bordelleihin keskiajan Englannissa mannereurooppalaisten esimerkkien johdattamina, vaikka prostituutio Englannissa tapahtui kaikesta päätellen pitkälti bordellien ulkopuolella, enemmän yksittäisten toimijoiden toimesta, vähemmän institutionalisoidusti ja virallisella tasolla vähemmän ”erotellusti”: Goldberg 1999, 174, 186, 186 viite 7.

KIRJALLISUUS

Alkuperäislähteet

Borough ordinances, Bristol 1344 –Lähdekokoelmassa *Women in England c. 1275-1525*, ed. P. J. P. [Jeremy] Goldberg 1995, 210.

Borough ordinances, London 1382, 1393 –Lähdekokoelmassa *Women in England c. 1275-1525*, ed. P. J. P. [Jeremy] Goldberg 1995, 211.

Borough ordinances, York 1301 [Pigs and Prostitutes] –Lähdekokoelmassa *Women in England c. 1275-1525*, ed. P. J. P. [Jeremy] Goldberg 1995, 210.

Borough records, York 1482 [Common women], 1483 [Cherrylips] –Lähdekokoelmassa *Women in England c. 1275-1525*, ed. P. J. P. [Jeremy] Goldberg 1995, 213.

Chaucer, Geoffrey: *Shipman's Tale, Canterbury Tales VII –Riverside Chaucer*. Ed. Larry D. Benson 1988, 203–208.

Chaucer, Geoffrey: *Parson's Tale -Canterbury Tales X -Riverside Chaucer*. Ed. Larry D. Benson 1988, 287–327.

Church court, York 1432 [Alice Russell c. John Skathelok] –Lähdekokoelmassa *Women in England c. 1275-1525*, ed. P. J. P. [Jeremy] Goldberg 1995, 219–222.

Coroners' rolls, Oxford 1299 –Lähdekokoelmassa *Women in England c. 1275-1525*, ed. P. J. P. [Jeremy] Goldberg 1995, 213.

Fasciculus Morum: A Fourteenth-Century Preacher's Handbook. Ed. Siegfried Wenzel. Pennsylvania State University Press, 1989.

Jacob's Well. Ed. A. Brandeis. EETS 115, Kegan Paul, London 1900.

Mannyng, Robert: *Robert of Brunne's "Handlyng Synne"*. Ed. Frederick. J. Furnivall. EETS 119, Kegan Paul, London 1901.

The medieval archives of the University of Oxford, Vol. I. Ed. H. E. Salter, Oxford Historical Society 70. Clarendon Press, Oxford 1917.

Mirk [Myrc] John: *Instructions for Parish Priests*. Ed. Edward Peacock. EETS 31, Kegan Paul, London 1902.

The Questioning of John Rykener, a Male Cross-Dressing Prostitute:
<http://www.fordham.edu/halsall/source/1395rykener.html>

Tutkimuskirjallisuus

Boyd David Lorenzo & Karras, Ruth Mazo: ”’Ut cum muliere’: A Male Transvestite Prostitute in Fourteenth Century London” –*Premodern Sexualities*. Ed. Louise Fradenburg & Carla Freccero. Routledge, London 1995, 99–116.

Bullough, Vern L. and Brundage, James A. (ed.): *Handbook of Medieval Sexuality*. Garland, New York 1996.

Cobban, Alan: *English University Life in the Middle Ages*, UCL Press, London 1999.

Dyer, Christopher: *Everyday Life in Medieval England*. Hambledon and London, London (1994) 2000.

Finch, Andrew John: ”Sexual morality and canon law: the evidence of the Rochester consistory court” –*Journal of Medieval History* 20, 1994, 261–275.

Holmberg, Eva Johanna: ”Introduction: Constructions of Difference / Thinking with Difference” –*Practices of Inclusion and Exclusion in Premodern Culture*. Ed. Eva Johanna Holmberg & Tom Linkinen. Cultural History – Kulttuurihistoria 5, k&h, Kulttuurihistoria, Turun yliopisto 2005, 9–17.

Goldberg, P. J. P. [Jeremy]: ”Pigs and Prostitutes: Streetwalking in Comparative Perspective” –*Young Medieval Women*. Ed. Katherine J. Lewis, Noël James Menuge & Kim M. Phillips. Sutton Publishing, Bodmin, Cornwall 1999, 172–193.

Goldberg, P. J. P. [Jeremy]: ”Women in Fifteenth-Century Town Life” –*Towns and Townspeople in the Fifteenth Century*. Ed. J. A.F. Thompson. Alan Sutton, Gloucester 1988, 107–128.

Karras, Ruth Mazo: *Common Women. Prostitution and Sexuality in Medieval England*. Oxford University Press, New York 1996.

Karras 1996a.

Karras, Ruth Mazo: ”Production and the Question of Sexual Identity in Medieval Europe” –*Journal of Women’s History Vol. 11 No 2* 1999, 159–177.

Karras, Ruth Mazo: ”Prostitution in Medieval Europe” –*Handbook of Medieval Sexuality*. Ed. Vern L. Bullough and James A. Brundage. Garland, New York 1996, 243–260.

Karras 1996b.

Karras, Ruth Mazo: ”Women’s Labors: Reproduction and Sex Work in Medieval Europe” –*Journal of Women’s History Vol. 15 No 4* 2004, 153–158.

Korhonen, Anu: ”Kun tapasin noidan kapakassa. Kuviteltuja keskusteluja kulttuuri-historiasta” –*Ihmistieteet tänään*. Toim. Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen. Helsingin yliopiston tutkijakollegium, Tampere 2005.

Lidman, Satu: ”The importance of honour: Differences based on having or losing honour in Early Modern society and law” –*Practices of Inclusion and Exclusion in Premodern Culture*. Ed. Eva Johanna Holmberg & Tom Linkinen. Cultural History – Kulttuurihistoria 5, k&h, Kulttuurihistoria, Turun yliopisto 2005, 201–228.

Linkinen, Tom: ”Sukupuolinen vieras John ”Eleanor” Rykener – naisena esiintynyt miesprostituoitu 1300-luvun Lontoossa” –*Historiallinen aikakauskirja 3/2004*, 326–334.

Otis, Leah L.: *Prostitution in Medieval Society. The History of an Urban Institution in Languedoc*. University of Chicago Press, Chicago 1985.

Poos, L. R.: ”Sex, Lies, and Church Courts of Pre-Reformation England” –*Journal of Interdisciplinary History, XXV: 4* (Spring 1995), 585–607.

Rossi, Leena: ”Häpeän strategiat eli miten prostituoituja eroteltiin kunniallisista ihmisistä myöhäiskeskiajalla” – *Ennen & Nyt 1 / 2005*, http://www.ennenjanyt.net/2005_1/rossi.pdf
Rossi 2005a.

Rossi, Leena: "Keeping the Whores Recognizable: Segregating and Identifying Prostitutes in Late Medieval Europe" –*Practices of Inclusion and Exclusion in Premodern Culture*. Ed.

Eva Johanna Holmberg & Tom Linkinen. *Cultural History – Kulttuurihistoria* 5, k&h, Kulttuurihistoria, Turun yliopisto 2005, 229–254.

Rossi 2005b.

Rossiaud, Jacques: *Medieval Prostitution*. Translated by Lydia G. Cochrane. Basil Blackwell, Oxford 1988.

Rubin, Miri: "What is Cultural History Now? –*What is History Now?*" ed. David Cannadine, Palgrave Macmillan, London 2002, 80–94.

Ryan, Adele: *Vicars and Prostitutes: Sexual Immorality in and around the Close of York Minster, 1396–1489*. MA-Thesis, Centre for Medieval Studies, University of York 1995.